

YANGI O‘ZBEKISTON YOSHLARIDA VATAN HIMOYACHISI IDEALINI SHAKLLANTIRISHDA IJTIMOY INSTITUTLAR VA RAQAMLI MAKONNING O‘RNI

Mahmudjonov Islomjon Ikromjon o'g'li

Annotatsiya. *Ushbu tezisda Yangi O‘zbekiston yoshlarida Vatan himoyachisi idealini shakllantirish jarayonida ijtimoiy institutlar, ma’naviy-ma’rifiy muhit va raqamli axborot makonining ta’siri ijtimoiy-falsafiy nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Yoshlarning vatanparvarlik haqidagi qarashlari oilaviy tarbiya, ta’lim, mahalla, jamoatchilik munosabatlari va raqamli kommunikatsiyalar ta’sirida shakllanishi asoslanadi. Shuningdek, Vatan himoyachisi idealini zamonaviy yoshlarning ehtiyojlari, mustaqil fikrlashi va ijtimoiy faolligi bilan uyg‘unlashtirishga qaratilgan yondashuvlar taklif etiladi.*

Kalit so‘zlar: *Vatan himoyachisi, yoshlar ijtimoiylashuvi, ijtimoiy institutlar, raqamli makon, axborot madaniyati, vatanparvarlik, ijtimoiy mas’uliyat, ma’naviy tarbiya.*

Kirish

Jamiyat taraqqiyotida yosh avlodning ma’naviy qiyofasi, ijtimoiy pozitsiyasi va Vatan taqdiriga munosabati muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan, axborot oqimlari chegara bilmaydigan va yoshlarning dunyoqarashi turli manbalar ta’sirida shakllanayotgan hozirgi sharoitda Vatan himoyachisi idealini tarbiyalashning yangi mexanizmlarini ishlab chiqish zarurati ortib bormoqda.

An’anaviy tarbiya modellarida vatanparvarlik, asosan, tarixiy qahramonlar, milliy qadriyatlar va harbiy jasorat namunalari orqali tushuntirilgan bo‘lsa, zamonaviy sharoitda bu jarayon raqamli axborot muhiti, ijtimoiy tarmoqlar, ommaviy madaniyat va yoshlarning shaxsiy tajribasi bilan ham uzviy bog‘lanmoqda. Shuning uchun Vatan himoyachisi idealini shakllantirishda faqat tarbiyaviy tadbirlar o‘tkazish emas, balki yoshlarning axborotni qabul qilish, baholash va unga mustaqil munosabat bildirish qobiliyatini rivojlantirish ham muhimdir.

Tadqiqotning maqsadi Vatan himoyachisi idealini shakllantirishda ijtimoiy institutlar va raqamli axborot makonining o‘rnini ochib berish, ularning o‘zaro ta’sirini ijtimoiy-falsafiy jihatdan asoslash hamda jarayon samaradorligini oshirishga doir takliflarni ishlab chiqishdan iborat.

Metodlar

Tadqiqotda tizimli tahlil, ijtimoiy-falsafiy umumlashtirish, funksional tahlil, qiyosiy yondashuv va mantiqiy xulosa chiqarish usullaridan foydalanildi. Funksional tahlil yordamida oila, ta’lim muassasasi, mahalla va raqamli media muhitining yoshlar ijtimoiylashuvidagi vazifalari ko‘rib chiqildi. Qiyosiy yondashuv an’anaviy tarbiya vositalari bilan zamonaviy raqamli kommunikatsiya imkoniyatlarini o‘zaro taqqoslashga xizmat qildi.

Tizimli yondashuv asosida Vatan himoyachisi idealini shakllantirish alohida tashkilot yoki muassasa doirasidagi vazifa emas, balki o‘zaro bog‘liq ijtimoiy omillar natijasida amalga

oshadigan jarayon sifatida talqin etildi. Axborot madaniyati va tanqidiy fikrlash tushunchalari esa yoshlarning raqamli muhitdagi xatti-harakatlarini baholashning nazariy mezonlari sifatida qo'llanildi.

Tezis nazariy-tahliliy tadqiqot xususiyatiga ega. Unda empirik so'rovnoma yoki statistik eksperiment natijalari keltirilmagan; xulosalar ijtimoiy-falsafiy mushohada va konseptual tahlilga asoslangan.

Natijalar

Tahlil Vatan himoyachisi idealini shakllantirishda o'zaro hamkorlik qiluvchi to'rtta muhim ijtimoiy muhitni ajratish imkonini beradi.

Oila — dastlabki ma'naviy muhit. Bolaning Vatan, burch, mas'uliyat va jamiyat haqidagi ilk tasavvurlari oilada shakllana boshlaydi. Ota-onaning mehnatsevarligi, qonunlarga hurmati, boshqalarga munosabati va yurt taqdiriga daxldorligi farzand uchun amaliy namuna vazifasini bajaradi. Shu bois vatanparvarlikni shakllantirishda oilaviy qadriyatlarning kundalik hayotdagi ifodasi muhimdir.

Ta'lim muassasasi — bilim va fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirish muhiti. Ta'lim jarayoni yoshlarga mamlakat tarixi, davlatchilik an'analari, huquq va majburiyatlar, milliy madaniyat hamda zamonaviy xavfsizlik masalalarini anglash imkonini beradi. Muhimi, ta'lim yoshlarni tayyor g'oyalarni takrorlashga emas, balki dalillarni tahlil qilish, mustaqil fikrlash va ijtimoiy mas'uliyatni anglashga yo'naltirishi kerak.

Mahalla va jamoatchilik — ijtimoiy tajriba muhiti. Jamoat ishlarida ishtirok etish, keksalarga yordam berish, atrof-muhitni asrash, ko'ngillilik va yoshlar tashabbuslarini amalga oshirish Vatanga xizmat qilishning amaliy ko'rinishlaridir. Bunday faoliyat yoshlarda jamoaviy mas'uliyat, hamjihatlik va ijtimoiy foydali mehnatga hurmatni kuchaytiradi.

Raqamli axborot makoni — qarashlar va qadriyatlar shakllanadigan zamonaviy muhit. Ijtimoiy tarmoqlar, videomateriallar, raqamli ta'lim resurslari va onlayn muloqot yoshlarning qahramonlik, vatanparvarlik va milliy mansublik haqidagi tasavvurlariga ta'sir ko'rsatadi. Biroq axborotning tez tarqalishi uning ishonchligini kafolatlamaydi. Shu sababli manbalarni tekshirish, soxta axborotni farqlash, manipulyativ mazmunni aniqlash va raqamli muloqotda mas'uliyatli bo'lish ko'nikmalarini rivojlantirish zarur.

Mazkur tahlildan kelib chiqib, Vatan himoyachisi idealini shakllantirishning quyidagi konseptual modeli taklif etiladi:

1. Qadriyatli asos: Vatanga muhabbat, milliy o'zlik, burch va inson qadriga hurmat.
2. Ijtimoiy muhit: oila, ta'lim, mahalla va jamoatchilik hamkorligi.
3. Zamonaviy kompetensiyalar: axborot savodxonligi, tanqidiy fikrlash, huquqiy madaniyat va raqamli mas'uliyat.
4. Amaliy natija: faol fuqarolik pozitsiyasi, ijtimoiy tashabbuskorlik va yurt taraqqiyotiga hissa qo'shishga tayyorlik.

Ushbu model Vatan himoyachisi idealini faqat nazariy bilimlar yig'indisi sifatida emas, balki qadriyatlar, ijtimoiy munosabatlar va amaliy xatti-harakatlarni birlashtiruvchi yaxlit tizim sifatida ifodalaydi.

Muhokama

Vatan himoyachisi idealini shakllantirishda ijtimoiy institutlar va raqamli makonning o‘zaro hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Agar oila va ta’lim muassasasida targ‘ib qilinadigan qadriyatlar yoshlarning kundalik ijtimoiy tajribasi bilan mustahkamlanmasa, tarbiyaviy ta’sir kutilgan natijani bermasligi mumkin. Xuddi shuningdek, raqamli muhitdagi ijobiy tashabbuslar ta’lim va jamoatchilik faoliyati bilan bog‘langanda ko‘proq amaliy ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy yoshlar uchun Vatan himoyachisi obrazi hayotiy va ishonarli bo‘lishi lozim. Bu obrazni faqat tarixiy qahramonlik misollari bilan emas, balki o‘z kasbida muvaffaqiyatga erishgan, jamiyatga naf keltirayotgan, qonunlarga hurmat bilan qaraydigan, yolg‘on axborot tarqatmaydigan va boshqalarning huquqlarini e’zozlaydigan insonlar faoliyati orqali ham ochib berish maqsadga muvofiqdir.

Shu bilan birga, raqamli vatanparvarlikni faqat ijtimoiy tarmoqlarda shiorlar yozish yoki ramzlarni namoyish qilish bilan tenglashtirish to‘g‘ri emas. U axborot xavfsizligiga mas’uliyatli munosabat, milliy madaniy merosni hurmat qilish, jamoat manfaatlarini ko‘zlash va raqamli muloqotda axloqiy me’yorlarga amal qilishni ham qamrab oladi.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati shundaki, taklif etilgan konseptual model yoshlar bilan ishlash dasturlarini mazmunan boyitish, ma’naviy-ma’rifiy tadbirlarni amaliy faoliyat bilan bog‘lash va raqamli savodxonlikni vatanparvarlik tarbiyasi bilan uyg‘unlashtirish uchun nazariy asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin. Uning samaradorligini keyingi bosqichda so‘rovnomalalar, intervyular va pedagogik kuzatuvlar orqali empirik tekshirish mumkin.

Xulosa

Yangi O‘zbekiston yoshlarida Vatan himoyachisi idealini shakllantirish ijtimoiy institutlar, ma’naviy muhit va raqamli kommunikatsiyalar o‘rtasidagi uzviy hamkorlikni talab qiladi. Oilada shakllangan qadriyatlar ta’limdagi bilimlar, mahalladagi amaliy tajriba va raqamli makondagi mas’uliyatli faoliyat bilan mustahkamlanishi lozim.

Tahlil asosida yoshlarda Vatan himoyachisi idealini rivojlantirish uchun uchta ustuvor yo‘nalish tavsiya etiladi: ijtimoiy institutlar hamkorligini kuchaytirish; vatanparvarlik tarbiyasini mustaqil fikrlash va axborot savodxonligi bilan uyg‘unlashtirish; yoshlarning jamiyat uchun foydali amaliy tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash.

Zamonaviy Vatan himoyachisi ideali milliy qadriyatlarga sodiqlik, huquqiy va axborot madaniyati, ijtimoiy mas’uliyat hamda mamlakat kelajagi uchun faol harakat qilishga tayyorlikning yaxlit birligini ifodalaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Yangi tahrir. — Toshkent, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonuni. 2016-yil 14-sentabr, O‘RQ-406-son.
3. Mirziyoyev Sh. M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. — Toshkent: O‘zbekiston, 2021.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar siyosati, ma’naviy-ma’rifiy ishlar va harbiy-vatanparvarlik tarbiyasiga oid farmon va qarorlari.
5. Castells M. The Rise of the Network Society. 2nd ed. — Chichester: Wiley-Blackwell, 2010.
6. UNESCO. Media and Information Literate Citizens: Think Critically, Click Wisely! — Paris: UNESCO, 2021.